

רשת ריגול בישראל?

במשפט, ועל כן יישאר הדבר סוד בשבילנו. מישהו ודאי יודע את אשר קרה למסמכים.

בגידה למען — המוזרה

כעשרה ימים קודם לכן, בבית משפט אורחי בתל אביב, עמד בתא הנאשמים יהודי אחר, יליד סוריה בן 35, הנמצא בארץ זה 17 שנה ואף הוא נאשם במסירת ידיעות לאנשים שאינם רשאים להחזיק בהן. (ניסוח מזורז במקצת אם לקחת בחשבון, כי אותם האנשים הם שכניו המצרים). יצחק שמאי, שני דון לשלש וחצי שנות מאסר, אף הוא היה היסטרי בשלב האחרון של המשפט. אולם לעומת סיפורו של רייכר, הזכירה לנו הגנתו של נאשם בריגול זה אפי' זודה עם אסיר אחר בבית המשפט בתל אביב. האיש, שנידון לשנה מאסר בעבור פריצת קופה, פנה לרפורטרים באולם בית הדין בבקשה שלא יכתבו את שמו בעתון משום שיש לו ילדים והוא מתבייש בפניהם. "ולמה זה לא חשבת על ילדיך בטרם הלכת לפרוץ את הקופה?" שאלו אחד העתונאים. "לא חשבת?" — השיב הגנב — "וכי בשביל מי הלכתי לעשות את זה אם לא למענם?"

"תותח כזה גדול..."

שמאי אשר האשימו אותו בהעברת ידיעות לארץ שכנה (כגון מפת הארץ, הנמכרת בכל קיוסק בתל אביב במחיר 20 גרוש) טען, כי הוא עשה זאת בכונה, כי ביקש על ידי כך לעשות שירות טוב למולדת. הוא ביקש להטעות את המצרים, "נסעתי לחיפה ראיתי שם שלש אניות, או החלטתי שאספר להם, כי יש עשר אניות" — כך טען. או: "חשבתי שאספר להם, כי ליהודים יש כזה תותח גדול שיותר רחוק והם יבהלו..." הגידו את אשר תגידו על המומחים במדע הרפואי אך קשה מכולם להבין את המומחים לנפש ורוח האדם, המכונים "פסיכיאטרים" משהוזמן פסיכיאטר כזה כדי לבדוק את שמאי, הרצה ארוכות וקבע, כי "האיש אינו יכול להיחשב כבלתי פטולוגי". ויצחק שמאי זה, האומלל שעבר את הקיום לאזור עזה וחזר כדי למסור לאויב ידיעות על תותח שיש ליהודים, הלך לבית הסוהר.

פטריוט ערבי

מכל אלה היה המרגל השלישי בשני המשפטים הראשונים של ריגול, הערבי, שתפסו של שמאי, הנורמלי" מכלם. חבוש תרבוש אדום לראשו ישב לו מוחמד ח' אל מטארי בתא, שקט ואינו מגיב למתרחש באולם, ספק מתוך אי הבנת השפה העברית וספק מתוך זקנה (הוא בן 70). במקרה הנידון קל היה להבין את הפרשה. כפי שהתבאר הקטיגור הרי שמטארי הוא לאומני קיצוני והיה כנראה סבור שהוא עושה מעשה למען עמו. והוא נשלח לבית הסוהר לשלש שנים...

ה ש ב ו ע
בְּקוֹדֵנוּעַ מוֹגְרָבִי, ת"א
הִדְרָמָה שֶׁל הַהֲגָנָה
בִּסְרֵט הַנוּעוּז
הַ"בְּלִתֵי חוֹקִיִּים"
מִסַּע הַמַּחְתֵּרֶת לְיִשְׂרָאֵל

אלו נמצא מלך רייכר חייב בדין בעוון מעשה דומה באותה ארץ, ש-עלולה היתה להפיק תועלת ממעשהו כאן, אין כמעט ספק, כי היו דנים אותו למוות. לשמע פסק הדין, אשר לפיו נידון לעשר שנות מאסר, התמוטטו עצביו של רבי-הסמל בן ה-24 והוא צנח ארצה מתעלף. אלו ידענו מה היו מחשבותיו ברגעים שקדמו להתמוטטותו: תו: האם הפחד אחז אותו, האם לגורל הוריו הזקנים, העולים החדשים, דאג באותו רגע או שמה עלו בלבו מחשבות נוגות על מה שעשה? לגבי גור הדין לא היתה כל חשיבות למחשבותיו. ולמחרת היום בעמדו כנידון ולא כנאשם, היה שקט וקבל את גור הדין כמעט בקומה זקופה. הוסיפו לו עוד פעמיים עשר שנים. וכך הפך רבי-סמל מלך רייכר, חייל בצבא ההגנה לישראל, אורח מכובד במדינה בת השנתיים, לא סיר רייכר, שבא על ענשו בעבור בגידה בארצו ומעילה באמון. כדי להשלים את הצד הפורמלי של הפרשה (החוק אינו מכיר בדברים המובנים מעצמם) עוד הוסיפו: "ודרגתו תישלל ממנו".

"פאנאטיזם מפלגתי"

משפטו של רייכר וגור הדין שהור צא נגדו יש בהם על אף הכל גם משום עידוד. הם אומרים, כי עברו הימים בארצנו בהם דנו אדם, בנוסח טוביאנסקי. חיי אדם הם דבר שאין לזלזל בו, לנאשם ניתנה האפשרות להתגונן, להסביר. אותו בוקר אף עירך הדין בריימיני מבית המשפט המחוזי בתל אביב בו הוא מגן על דויד יעקב בוביץ העומד בצל התליה בעוון הרצח שנאשם בו, אל אותו אולם בית משפט צבאי כשני קילומטרים דרומה מה יקום, כדי להגן על נאשם אחר. שהועמד לדין על שמסר ידיעות צבאיות סודיות לאנשים שאינם מוסמכים לדעת איתן. ובריו של הסניגור באותו משפט באו כאילו כדי להסביר את סיבת מעשהו של מלך רייכר, הסיבה, שהגיעה את שולחו לעשות את אשר עשה. "זוהי תוצאה של פאנאטיזם מפלגתי", טען הסניגור, ועוד הוסיף ואמר, כי הנאשם לקוי בשכלו. אכן יש משמעות רבה במלים אלה: "פאנאטיזם מפלגתי של אחד אשר שכלו לקוי", ומכאן שקל יותר להעבירו על הדעת.

סיפור בלשי

מה עשה רב סמל רייכר? הוא בא לארץ לפני שלש שנים מרומניה, אשר גם היה חבר במפלגה הקומוניסטית. גם בארץ היה בא במגע עם חברים במפלגה ומבקר במועדונם. הוא עבד במטה הכללי ובידו נמצא חומר חשוב. באחד הימים נערכה הפגנה קומוניסטית מול מלון "עדן" בירושלים, נגד הנרי מורגנטאו, שביקר אז בבירה. וכי אשר אסרו בין המפגינים שני קומוניסטים נמצאו ברשותם ניירות, שהעידו על קשר אל המטה הכללי של הצבא. בהמשך החקירה נתברר כי האינפורמציה, שהכילה ידיעות חשובות למדי, נמסרה להם על ידי רייכר. זוהי בערך "השרשרת". אלמלא נקבעו הדברים במשפט כעובדות היינו ודאי מכנים את הפרשה כסיפור בלשי בלתי מוצלח, ילדותי ולא מתקבל ביותר על הדעת. מכל מקום, בסיפורים על ריגול המרוצים לנו מהספרות או מבד הקולנוע נערכת הפעולה בצורה יותר מלוטשת, יותר מסתורית ויותר מתוכננת...

דאן הועברה האינפורמציה?

האמנם הועברו הידיעות לתבתי ה-מפלגה אך ורק "לתצורת פנימית", היינו נשארו בארץ? או שמה הועברו "הלאה"? התשובה לשאלה זו מעניינת ודאי לא רק את הקורא אלא גם את המדינה. אולם שוב לא דובר על כך

עצה אחרונה — הרגע הגדול מתקרב. העולים יושבים על חפציהם ומצפים לבוא האוירון. מאשה נפרדת מכל אחד. עוד מרבד אחד נרקם.

האגדה ישמה מאשה

הייתי במחנה כמה ימים. ביום ה-אחרון לפני נסיעתי, שוחחתי עם שולה, חברתה של מאשה בעבודה, והיא ספרה לי במקצת על חייה של מאשה. נולדה בעיר העתיקה בירושלים, והיא כיום בת 25. אחרי שגמרה את בית-הספר התיכון, למדה בבית-הספר לאחיות הממשלתי ב-ירושלים, ועבדה בקליניקה של ועד העיר ירושלים העתיקה. בקליניקה זאת עבדה 67 שנים בהתנדבות ללא תשלום, ובשעותיה הפנויות עבדה במטבח ה-צבורי לנצרכים שבעיר העתיקה, מפעל שהתקיים על התנדבותה של משפחתה. אמה של מאשה בישלה, ומאשה ואחיה יותיה עבדו ושרתו את הנצרכים. עם המצור על העיר העתיקה, הצטרפה מאשה למשלחת הרפואית של "הדסה" כאחות אחראית. עבודתה שם כמעט שנהפכה לאגדה ושולה מוציאה ממזרזתה ספר קטן: "מגילת העיר העתיקה", מדפדת בו וקוראת לי: "המשלחת הרפואית היתה מורכבת משלשה רופאים, אחות לחדר נותרי, סניטר לחדר נותרי, אחות צבורית אחת, שתי חובשות של ההגנה, ואליהן הצטרפה גם מאשה, אחות לפי מקצועה, בחורה בעלת מרץ וכוחות פיזיים בלתי מצויים. היא עבדה במסירות יוצאת מהכלל יומם ולילה ללא לאות".

מתנדבת — רשבי

עם נפילתה של העיר העתיקה, התנדבה מאשה ללכת לשבי עם הפצוץ. שם היה צורך לעבור עם הפצוץ עים פעמיים ביום דרך רבת-עמון, לבית חולים לשם טיפול. וכל פעם ששיירת הפצועים עברה דרך העיר, עמדו לאורך הכביש מאות פליטים פלשתינאים מרוגזים ומאיימים, אך מאשה לא ויתרה ונסעה תמיד עם הפצועים. גם אביה של מאשה היה בין השבויים, וכשהוחזר ארצה, דרש ממנה לחזור איתו. רק מתוך יחס הכבוד של מאשה כלפי אביה חזרה מהשבי כעבור כמה שבועות. בחזרה נתקבלה כאחות אחראית ב"הדסה", ושם עבדה עד סוף 1949, עתה באה אלינו לעדן. מאשה היא הרוח החיה בבית החולים. תמיד עובדת, תמיד מחייכת ותמיד עוזרת לאחרים, איני יודעת מה היינו עושים בלעדיה".

למחרת בבוקר, ליד האוירון, נפגשתי שוב עם מאשה. היא באה לשדה התעופה כדי לאמר שלום לעולים ארצה, וביחוד לילדים, שעבורם הביאה כיס מלא ממתקים.

אני כבר ישבתי בתוך האוירון וגודרתית פתאם ששכחתי לשאול מה שמה המלא של מאשה.

קראתי לה ושאלתי. מאשה חיכה ואמרה לי: "אני מאשה וינגרטן".

מאשה — אהלת עדן

(המשך מעמודים 10-11)

מטפחת ברופי אחד

ביום הראשון הלכתי העירה בתב-רתה של מאשה. ראשית נסענו לבית החולים הממשלתי, שם שכבה ילדה מילדי העולים הזקוקה לטיפול מיוחד. מאשה ניצלה את ההזדמנות של חצי יום חפשי כדי לגשת ולראות את הילדה ולהביא לה קצת ממתקים. סירנו בעיר. מרכז הקניות בעיר הוא ליד הנמל, מקום הנקרא: "סטימר פוינט", שורה ארוכה של חנויות שבע-ליהן הודים או יהודים, ושבהן אפשר לקנות את הכל: מאופנים עד למחמטה, תצורות עומדים סרסורים המבקשים אותך בכל לשונות העולם להכנס ול-ציץ בסחורות. מאשה עצרה ליד חנות ושאלה למחר של מטפחת יפה. ואלי אמרה: "כאן צריך להוריד מיד 50% מהמחיר הנדרש, ואז להציע את החצי ממה שנשאר, אם ידרוש ארבעה רופי, צריך להציע לו רופי אחד". וכך היה. הוא דרש שלשה רופי והיא בשקט אמרה לו: "אתן לך רופי". והמטפחת נמכרה ברופי. "רגילה אני להם", אר-מרת לי מאשה, "הייתי הרבה שנים בין ערבים, ומכירה אותם היטב".

מועד רב — ספרים

מאשה סיפרה לי על עבודתה. "לפני שמונה חודשים, באתי הגה לחדש ימים. הושאלתי לג'וינט ע"י "הדסה" כדי לעזור פה במחנה. אולם נשארתי כאן מפני שנוכחתי שעבודתי פה חשובה. אני מתענגת לארץ וקשה לי להיות רחוקה מהבית. אבל את המקום הזה אעזוב רק בשעה שייסגר המחנה. איני אוהבת להפסיק דבר באמצע. התחלתי ואגמור. תנאי העבודה אינם קלים. ה-חום הגדול ותנאי הדיור הבלתי נוחים מקשים מאד.

אולם יותר מכל דבר אחר חסרים לנו העובדים, ספרים. כשכבר ניתנת לנו שעת חופשה, אין לנו מה לקרוא. אנחנו רחוקים מהבית וספר עברי חשוב לנו כאן יותר מכל דבר אחר. "אנחנו עובדים במשמרות. אולם אני בתור אחות אחראית קשורה למחלקה יותר מהעובדות האחרות. ביחוד כעת, כשאין לנו רופא ילדים במחנה. קיבלנו הבטיחות וגם שר החוץ, מר שרת, בבקורו אצלנו בפסח, הבטיח לנו לדאוג שישי-לחו לנו רופא ילדים, אך לעת עתה לא השתנה דבר". מאשה כה קשורה לעבודתה עו כי גם בשעותיה הפנויות אינה נחה. תמיד יש לה משהו לסדר בשביל הילדים החולים, ותמיד מוד-אגת היא שמא דרושה היא שם.